

Jegyzet

(1) Varga Magdolna történelem–magyar–általános és alkalmazott nyelvészet szakon végzett a szegedi JATE-n, Árpás Károly történelem–magyar–finnugor szakon ugyanott.

(2) Árpás Károly: *Gondolatok a magyar nyelvtan tanításáról*. Előadás a Magyartanárok III. Országos Konferenciáján. Csongrád, 1993.10.22.; az előadás pontos szövegét lásd: *Irodalomismeret*, 1993. 3. sz.

(3) Árpás Károly: *A képességek fejlesztése egy iskolai tantárgy keretében. A magyar nyelvtan tanításának képességfejlesztő lehetőségei a hatosztályos általános képzési tervű gimnáziumban*. (Az MTA Szegedi Területi Bizottsága által II. díjjal jutalmazott pályamű.) Szeged, 1994.

(4) Árpás Károly – Varga Magdolna: *Mire taníthat az irodalom?* Előadás az Irodalomelméleti Konferencián: Szeged, 1990. Az előadás szövegváltozatát

lásd: *Studia Poetica* 9., Szeged, 1991; az előadás módosított változatát pedig: *Módszertani Közlemények*, 1990/2.; Árpás Károly – Varga Magdolna: *Jogra szeretnék menni! Felvételre előkészítő feladatok és megoldásaik magyarból*. Szeged, 1993; Árpás Károly–Varga Magdolna: *Jogra szeretnék menni! Felvételre előkészítő feladatok és megoldásaik történelemből*. Szeged, 1993.; Árpás Károly – Varga Magdolna: *Cseppkő és forgács* (válogatott tanulmányok). Kézirat, Szeged, 1994.

(5) *Tantervek, programok a magyar nyelv és irodalom tanításához*. Szerk.: Sípos Lajos. Budapest, 1991.

(6) A „beszélgetés” jelentésén és jelentőségén értve azt, amit *Martin Buber* fogalmazott meg filozófiájában – lásd *Én és te* című esszéjét (Budapest, 1994). Nézeteivel kapcsolatban tágabb összefüggésben *Bíró Dániel* tanulmányának köszönhetünk sokat (utószó, uo.)

A közmondások szerepe az általános iskolai tankönyvekben

Annak megállapítására felmérést végeztem 1991–93-ban, hogy milyen és hány közmondás, milyen formában és változatban él a köztudatban, s ezeket az ismereteket mennyiben befolyásolja a nem, életkor, lakóhely, végzettség stb.

(1) A vizsgálat során minden résztvevő 378 csonka közmondásból álló listát kapott (pl. Addig jár a korszó a kútra...). A csonkán közölt közmondásokat mindenkinek ki kellett egészítenie. A felmérésben 460 adatközlő vett részt, köztük hetven 7–17 éves tanuló. (A felmérésben résztvevő 7–9 éves gyerekek átlagosan 49 közmondást tudtak helyesen kitölteni, a 10–14 évesek 160-at, a 15–17 évesek 258-at. Az érdeklőség kedvéért megadom az idősebbekre vonatkozó adataimat: a 18–23 évesek 278, a 24–40 évesek 306, és a 41 éven felüliek 332 közmondást tudtak egészíteni.) A vizsgálat során az a kérdés vetődött fel bennem, hogy mi az iskola szerepe a közmondások elsajátításában.

Jelen tanulmányomban leginkább az foglalkoztatott, hány közmondás található az általános iskolai tankönyvekben, hogyan oszlik meg a közmondások száma az egyes évfolyamok szerint, melyek a tan-

könyvek leggyakoribb közmondásai, illetve mennyi található meg közülük a 10–14 évesek által legjobban kiegészített közmondások között. Végül, de nem utolsósorban arra is választ kívántam kapni, melyek azok a leggyakoribb feladat típusok, amelyekben közmondások szerepelnek.

A közmondások előfordulása a tankönyvekben

A kitézött céloknak megfelelően át tanulmányoztam az általános iskola 1–8. osztályai számára készült nyelvi, illetve irodalmi olvasókönyveket. Csak azokat a könyveket vetettem vizsgálat alá, amelyekből a nyolcvanas években, illetve a kilencvenes évek elején tanulhattak az általános iskolások.

A 25 tankönyvben összesen 140 közmondást találtam, köztük 111 közmondás egyszer, 18 kétszer, 7 háromszor, 3 ötször, 1 pedig hat-szor szerepel. (Nem tartom azonban kizártnak, hogy az olvasmányokba elhelyezett egy-egy közmondás elkerülhette a figyelmemet, de remélem, hogy ezen szám csekély.)

A közmondások nem egyenletesen fordulnak elő a fent említett tankönyvekben, így *T. Aszódi Éva* és társai *Olvasókönyv*.

Magyar nyelv és irodalom, általános iskola 3. osztály (1984) című könyvében 46 közmondást találtam (2), a *Zsolnai Józsefné: Irodalom az általános iskola 4. osztálya számára* (1989) című könyvében egyre sem sikerült rábukkannom (3). Az elsősöknél 23, a másodikosoknál 17, a harmadikosoknál 76, a negyedikeseknél 12, az ötödikeseknél 32, a hatodikosoknál 6 közmondás szerepel, a hetedikeseknél vagy nyolcadikosoknál egyetlenegy közmondást sem találtam. A következő táblázat azt mutatja, hogy mennyi az egyes osztályokban (O oszlop) tanult közmondások száma (A oszlop), a tanuló az adott osztály befejezésével hány közmondást tudhat (B oszlop): ezt a számot akkor kapom, ha az adott osztályban tanultakat hozzáadom az előtte tanultakhoz. A C₁ oszlop az mutatja, hogy hány közmondás fordul elő egyszer; a C₂ és C₃ oszlopban pedig az szerepel, hány közmondás fordul elő kétszer, illetve háromszor. A D oszlopban megadott szám segítségével az olvasó megtudhatja a közmondások előfordulási számát az adott osztály tankönyveiben.

O	A	B	C ₁	C ₂	C ₃	D
1.	24	24	23	0	1	26
2.	22	41	17	4	1	28
3.	77	108	76	1	0	78
4.	12	117	12	0	0	12
5.	35	137	32	3	0	38
6.	6	140	6	0	0	6
7.	0	140	0	0	0	0
8.	0	140	0	0	0	0

A táblázatból láthatjuk, hogy az első három év a gyerekek számára fordulópontot jelent a közmondások elsajátításában: a 3. osztály tankönyvei dúskálnak a közmondásokban; ezekből összesen 77 közmondást lehet elsajátítani. Amennyiben az 1. és a 2. osztályban tanultakat is hozzáadjuk, akkor a harmadik év végén egy jó tanulónak 108 közmondást kellene tudnia. A tanulók az általános iskola első három éve alatt elsajátított 108 közmondást a következő három évben csak 32-vel gazdagíthatják, így a hatodik év végéig a tanulók 140 közmondást szedhetnek össze a tankönyvekből.

A következő lista az általános iskolai megvizsgált általános iskolai tankönyvek 29 leggyakoribb közmondását (előfordulási számuk 6–2) foglalja magába. A közmondások gyakoriságuk szerint követik egymást; az azonos gyakoriságúak pedig a kezdőszavak ábécé sorrendjében találhatók. A zárójelben lévő szám azt mutatja, hogy hányszor fordultak elő a kérdéses közmondások.

Az 1–8. általános iskolai tankönyvek leggyakoribb közmondásai

- Ki korán kel, aranyat lel.* [6]
Ki mint vet, úgy arat. [5]
Ki mint veti ágyát, úgy alussza álmát. [5]
Többet ésszel, mint erővel. [5]
Hamar munka ritkán jó. [3]
Hamarabb utoléri a hazug embert [A hazug embert hamarabb utoléri], mint a sánta kutyát. [3]
Jótett helyébe [Jó tettért] jót várj! [3]
Ki a kicsit nem becsüli, (az) a nagyot nem érdemli. [3]
Mindenütt [Mindenhol] jó, de legjobb otthon. [3]
Nem akarásnak nyögés a vége. [3]
Sok kéz hamar kész. [3]
A jó munka dicséri a mestert. [2]
Addig jár a korszó a kútra, (a)míg el nem törik. [2]
Aki másnak vermet ás, maga esik belé. [2]
Aki nem dolgozik, ne is egyék! [2]
Amilyen a gazda, olyan a szerszáma. [2]
Amit ma megtehetsz, ne halaszd holnapra! [2]
Az ígéret szép szó, ha betartják, úgy jó. [2]
Bolond lyukból bolond szél fúj. [2]
Fekete karácsony, fehér húsvét. [2]
Gyakorlat teszi a mestert. [2]
Jobb félni, mint megijedni. [2]
Ki sokat markol, keveset fog. [2]
Kölcsön kenyér [Kölcsönkenyér] vissza jár. [2]
Munka után édes a pihenés [nyugalom]. [2]
Olyan madár nagyon ritka, melynek kedves a kalitka. [2]
Sok kicsi sokra megy. [2]
Sok lúd disznót győz. [2]
Szegény ember vízzel főz. [2]

Meglepő tény, hogy a 15–17 éves gyerekek a 106 legjobban kiegészített közmondásból csak 45-öt tanultak az iskolában. Figyelemre méltó, hogy a 29 leggyakoribb tankönyvi közmondásból csak 9-et tudott kiegészíteni a megkérdezett 10-14 éves gyerekeknek, illetve 19-et a 15–17 éveseknek a 90%-a, vagy több mint 90%-a.

A közmondás definíciója

Bár az általános iskola 1., illetve 2. osztálya könyveiben már szerepel a *közmondás* szó, azonban még nem találjuk meg a meghatározását. A közmondás definíciója először csak a 3. osztályos tankönyvekben jelenik meg, például: „Olyan állandó jelentésű mondatokat is ismerünk, amelyeknek a szórendjét a szólásokhoz hasonlóan nem lehet megváltoztatni. Ezek a mondatok valamilyen eddigi megfigyelések, tapasztalatok nagyon tömör megfogalmazásai. Ezek a *közmondások*.” (4) Más tankönyvekből vett definíciók: „A közmondások tömören és találóan megfogalmazott mondatok, amelyek a nép tapasztalátát, bölcsességét fejezik ki.” (5) „A közmondások megfigyeléseket fejeznek ki, tanácsokat adnak, véleményt mondanak. Régen keletkeztek, változatlan formában maradtak fenn.” (6)

Hogy ne szaporítsam a szót, szándékosan nem foglalkozom ebben a dolgozatban a proverbium – bár a proverbium szónak a szakirodalomban tágabb a jelentésköre, ebben a dolgozatban „közmondás” jelentésben használom – mint műfaj különböző meghatározásaival, amelyeknek százait olvashatjuk a szakirodalomban. A definíciók nagyon sokszor ellentmondanak egymásnak. Sokan ki is térnek a definiálás elől, tagadva a meghatározások létjogosultságát. Archer Taylor, a közmondások egyik legnevesebb kutatója szerint „a közmondást meghatározni túlságosan nehéz, ezért nem is sokat ígérő vállalkozás. (...) Megmagyarázhatatlan minőség érteti meg velünk, hogy az egyik mondat közmondás, a másik pedig nem az.” (7) Whiting pedig azt írja, hogy „szerencsére nincs is szükség

meghatározásra, hiszen valamennyien tudjuk, mi a közmondás”. (8)

Feladattípusok

A feladattípusokat megvizsgálva, arra a következtetésre jutottam, hogy a tankönyvszerzők nem mindig tudják, mit is lehetne kezdeni egy közmondással. A közmondásokat nagyon gyakran csupán felsorolják, általában nagy, dőlő vagy vastag betűvel szedve, hogy a tanuló figyelmét rájuk irányítsák. Néha több közmondás szerepel egyszerre. Többnyire tematikus csoportosításban jelennek meg, például:

„Összetartásban az erő!

*Nagy teher is könnyű, ha sokan emelik.
Láncon az egyik szem a másikat húzza.
Sok láb nyomja addig a földet, amíg útnak nevezik*” (9)

Nemritkán azonban egy kulcsszó alatt található, például:

„Egyik kutya, másik eb
Közmondások

*Amelyik kutya ugat, az nem harap.
A kutya is akkor vész meg, amikor a legjobb dolga van.*

*A kutya is füvet eszik, ha beteg.
Mint nevelik a kutyát, úgy veszik hasznát.*” (10)

Csak két esetben szerepel a közmondás egy mű címeként; például:

Egyszer volt Budán kutyavásár (11), amelyből kitudódik, hogyan születik a közmondás.

Gyakran egy szöveg (pl. mese, vers, elbeszélés) alatt található egy-egy közmondás. Lásd a fent említett példákat a kutyával, amelyek egy kutyáról szóló verset követnek! *Ki mint veti ágyát, úgy alusza álmát* egy olyan szöveg alatt található, amely az alvásról szól. (11) Vagy például *Weöres Sándor Tavaszköszöntő* című verse alatt az *Egy fecske nem csinál tavaszt* szerepel. Figyelemre méltó az a tény, hogy a vers címével való szó szerinti egyezés kedvéért a szerzők a sokkal gyakoribb „nyarat” „tavasz”-szal helyettesítik. A fel-

mérésem felnőtt résztvevőiből az *Egy fecske nem csinál...* közmondás végét 302 adatközlő egészítette ki *nyárral*, és csak 42 *tavasszal*. (12) A fent említett példák szemléletesen mutatják, hogy a közmondások ilyen összefüggésben való közlésével a szerzők azok nem metaforikus, hanem szó szerinti megértését hangsúlyozták, amit nem tartok helyesnek.

A tankönyvek leggyakoribb feladattípusa aláhúzni a meséhez illő közmondást. Például: „Húzd alá azt a közmondást, amelyik a mese tanulsága lehetne!

Ki mint vet, úgy arat.

Ki korán kel, aranyat lel.” (13)

Ez a feladat *La Fontaine A tücsök és a hangya* című meséjét követi.

Aiszóposz A róka és a szőlőfürt című művének elolvasása után a következő feladatot kell megoldani a gyerekeknek:

„Melyik szólás, közmondás keletkezhetett volna a mese alapján? Húzd alá! Mondd el, miért választottad!

Szomjúnak a víz is íz.

Savanyú a szőlő.

Amilyen a gazda, olyan a szerszáma.” (14)

Más típusú feladatok:

„Mit jelent a közmondás? Húzd alá a jelentését!

Hamarabb utoléri a hazug embert, mint a sánta kutyát.

A sánta kutya gyorsabban fut a hazug embernél.

A hazugság mindig kiderül.” (15)

„Ki korán kel, aranyat lel.

Az talál aranyat, aki korán reggel kel.

Akinek dolga van, annak időben kell felkelnie.” (16)

Nem helyeslem az anyag ilyen formában való reprezentációját, mivel a két jelentés közül csak az egyik fejezi ki metaforikusan a közmondás tartalmát, a másik pedig csekély változásokkal adja ugyanazt a szöveget. Hogy a feladat ne legyen ilyen könnyen megoldható, sokkal jobb lett volna, ha mind a két jelentésnek valamilyen metaforikus árnyalata lenne. Harrower bebizonyította, hogy az emberek képesek következtetni a közmondások metaforikus jelentésére, akkor is, ha azok külön, egy kontextusból kiszakítva jelennek meg. (17) Honeck és társai azt állították, hogy

már 7 éves gyerekek képesek két kép közül azt a képet választani, amely kongruens a közmondás képletes interpretációjával. (18)

Helyesírási, illetve nyelvtani feladatokban is használják olykor a tankönyvek a közmondásokat. Például:

„Elvlasztva írd le az alábbi közmondást!

Sokat akar a szarka, de nem bírja a farka.” (19)

„Húzd alá a helyesírási hibákat! Írd le a közmondást hibátlanul!

Töbet észel, mint erővel.” (20)

„Pótold a hiányzó vesszőt az alábbi mondatok tagmondatai között!

Ahol nincs ott ne keress!” (21)

„Húzd alá a főmondatot az alábbi közmondásokban!

Addig üsd a vasat, míg meleg!

Addig jár a korszó a kútra, míg el nem törik.” (22)

„Húzd alá a hasonlító mellékmondatot!

A hazug embert hamarabb utoléri, mint a sánta kutyát.” (23)

„Karikázd be az sz betűket a közmondásokban!

Sok kéz hamar kész.

Sok lúd disznót győz.

Szegény ember vízzel főz.” (24)

Nagyon hasznosnak tartom azt a feladattípust, amely a közmondás szituációban való alkalmazására tanítja a gyereket. Ilyennel a fent említett 25 könyv lapjain csak egyszer találkozhatunk: „Milyen közmondással tudnád helyettesíteni az alábbi mondatokat? Írd le!

a) Valamihez csak akkor értesz igazán, valamit csak akkor tudsz könnyen elvégezni, ha gyakorlatra teszel szert.

b) Többre megy az ember megfontolással vagy néha ravaszsággal, mint erőszakkal.

c) Aki másnak akar bajt szerezni, gyakran éppen magát keveri bajba.

d) Ha valaki valamilyen hibát követ el, ludas valamiben, jobb, ha meghúzza magát.” (25)

Remélem, az iskolásoknak a *d)* feladatban eszükbe jutott a következő közmondás: *Akinek vaj van a fején, ne menjen ki a napra*, annak ellenére, hogy nem szerepel a tankönyvekben. Felmérésemben a 7–9 éves résztvevők például azt írták be: Aki-

nek vaj van a fején, az szereti a vajas kenyert [annak vajas lesz a feje] stb.

A lejjebb idézett feladatípusok is szintén csak egy könyvben található:

„1. Válasszatok ki néhány közmondást, és magyarázzátok meg, milyen tapasztalatok alapján keletkezettek!

2. Írjatok három, jó tanácsot kifejező közmondást, amelyeknek hasznosságát magatok is tapasztaltátok!

3. Gyűjtsetek közmondásokat! Csak olyanokat írjatok, amelyeknek a jelentését meg tudjátok magyarázni!” (26)

Értetlenül állok a következő feladat előtt:

„Szegényembert még az ág is húzza.

Járt utat járatlanért el ne hagyj!

Nincs új a nap alatt.

Ezeket a közmondásokat is évszázadokon át mondogatták az emberek, de ma már nem érvényesek. Magyarázzátok meg, miért!” (27)

A *Szegényembert még az ág is húzza* talán azért nem volt érvényes a hetvenes években, mert szocializmusban – a fent említett könyv 1977-ben 15. kiadását érte meg – nem voltak szegény emberek!? Több éves gyűjtőmunkám során kb. 4000 példára tettem szert, amelyekben kb. 1000 közmondás használata tükröződik, a 3 fent említett közmondás a mai publicisztikában és irodalomban csak az én példám között 26-szor fordult elő, ami azt bizonyítja, hogy még mindig érvényeseknek tartják őket. Természetesen bizonyos esetekben kisebb-nagyobb változásokkal szerepelnek, sőt olykor ellentétes jelentéssel is – például: *Nincs új a nap alatt* helyett: *Van új a nap alatt* –, de ezek a közmondások még mindig élnek, nem veszítették el időszerűségüket.

Érdemes lenne majd néhány év múlva megvizsgálni azoknak a gyerekeknek a közmondáskincsét, akik a *Hétszínvárázs*, *Hétszínvirág* és *Hétszínvilág* c könyvekből tanulnak, valamint összevetni azokéval, akik az ebben a cikkben tanulmányozott tankönyvekből tanultak (vagy tanulnak). (28)

Tóthné Litovkina Anna

Jegyzet

(1) *Tóthné Litovkina, Anna*: The Use of Proverbs In Contemporary Hungarian Society. A Study of National Identity Among Hungarians of Tolna Country Through Proverbs. *European Journal for Semiotic Studies* (1992), Vol. 4. (1,2), 289–316. p.

Tóthné Litovkina, Anna: Felmérés a magyar közmondások ismeretére vonatkozóan és a felmérésben legismertebbeknek bizonyult közmondások elemzése. Kandidátusi disszertáció (kéziratban), 1993.

Tóthné Litovkina, Anna: Egy sajátos műfaj: a közmondások ismeretének vizsgálata Tolna megyében. *Dunatáj* 2–3, 63–73. p.

Tóthné Litovkina, Anna (1993b). Conducting Paremiological Experiment in Hungary (How Do Sex, Age, Settlement Type, Education and Parental Background Influence the Knowledge of Proverbs?). *Holy Land International Congress for Folklore and Culture*. Nazareth 27.12.1992–3.1.1993. (kéziratban)

Tóthné Litovkina, Anna: Milyen és mennyi közmondás él a magyar köztudatban? Régi és új peregrináció Magyarok külföldön, külföldiek Magyarországon. A III. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus Szeged, 1991. augusztus 12–16 – elhangzott előadások. Budapest–Szeged, 1452–1466.

Tóthné Litovkina, Anna: A gyerekek közmondásokban való jártassága és a közmondások szerepe az általános iskolai tankönyvekben. *Gyermekvilág* a régi magyar falun (Nemzetközi tanácskozás Jászberény-Szolnok, 1993. október 15–16) (in press)

(2) *T. Aszódi Éva – Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna – Tarbay Ede*: Olvasókönyv. Magyar nyelv és irodalom általános iskola 3. osztály. Ötödik, átdolgozott kiadás, Budapest, 1984.

(3) *Zsolnai Józsefné*: Irodalom az általános iskola 4. osztálya számára. NyIK, Budapest, 1989.

(4) *Csizmazia Sándor – Csizmazia Sándorné – Orosz Zsuzsa*: Nyelvtan, helyesírás, fogalmazás az általános iskola 3–4. osztálya számára. NyIK, Budapest, 1988, 112. p.

(5) *Horváth Gedeonné – Kulcsár Adorján – Vörös József*: Magyar irodalmi olvasókönyv az általános iskola 5. osztálya számára. Tizenötödik kiadás, Budapest, 1977, 10. p.

(6) *Takács Etel*: A magyar nyelv könyve az általános iskola 5-6. osztálya számára. Nyolcadik kiadás, Budapest, 1991, 39. p.

(7) *Taylor, Archer*: The Proverb and an Index to the Proverb. Copenhagen, 1962, 5. p.

(8) *Whiting, Barlett Jere*: (1952). Proverbs and Proverbial Sayings. Introduction. The Frank C. Brown Collection of North Carolina Folklore. Durham, N.C., 1952, 331. p.

(9) *T. Aszódi Éva – Hernádiné Hámorszky Zsuzsanna – Taray Ede*: i. m., 221. p.

(10) Uo., 67. p.

(11) *Horváth Gedeonné – Kulcsár Adorján – Vörös József*: i. m., 5. p.

(12) *Tóthné Litovkina Anna*: Felmérés a magyar közmondások..., 157. p.

(13) *Csik Endre – Farkas Julianna – Kiss Éva – Zsolnai Józsefné*: Szó és betű. Olvasókönyv az általános iskola 1. osztálya számára. NyIK, Budapest, 1986, 127. p.

(14) *Szabó Eszter, Zsolnai Józsefné*: Irodalom az általános iskola 3. osztálya számára. NyIK, Budapest, 1988, 104. p.

- (15) Csfk Endre, Farkas Julianna, Kiss Éva, Zsolnai Józsefné: i. m., 199. p.
 (16) Uo., 212. p.
 (17) Harrower, M. R.: Organization, in Higher Mental Processes. Psychol. Forsch. (1993), 17, 56–120. p.
 (18) Honeck, R. P. – Sowry, B. M. – Voegtle, K.: Preverbal understanding in a pictorial context. Child development, 1978, 49, 327–331. p.
 (19) Csizmazia Sándor – Csizmazia Sándorné – Orosz Zsuzsa: Nyelvtan, szöveg, helyesírás az általános iskola 2. osztálya számára. Hatodik kiadás, NyIK, Budapest, 1992, 152. p.
 (20) Uo., 152. p.
 (21) Orosz Zsuzsa – Szilágyi Gáborné – Zsolnai Józsefné: Magyar nyelv az általános iskola 6. osztálya számára. NyIK, Budapest, 1991, 40. p.
 (22) Uo., 42. p.
 (23) Uo., 68. p.
 (24) Csfk Endre – Farkas Julianna – Kiss Éva – Zsolnai Józsefné: i. m., 206. p.

- (25) Csizmazia Sándor – Csizmazia Sándorné – Orosz Zsuzsa: Nyelvtan, helyesírás..., 113. p.
 (26) Horváth Gedeonné – Kulcsár Adorján – Vörös József: i. m., 10. p.
 (27) Uo., 10. p.
 (28) Báthori Anna Zsuzsanna: Hétszínvilág. Olvasókönyv 4. osztály számára. Celldömölk, 1992.; Burai Lászlóné – Faragó Attiláné: Hétszínvirág. 3. osztályos olvasókönyv. Celldömölk, 1993.; Burai Lászlóné – Faragó Attiláné: Olvasás munkafüzet a Hétszínvilág című, 3. osztályos olvasókönyvhöz. Celldömölk, 1993.; Lantos Mária: Hétszínvilág munkafüzet. Olvasás munkafüzet 4. osztály számára. Celldömölk, 1992.; Nyiri Istvánné: Hétszínvarázs olvasókönyv 2. osztály számára. Celldömölk, 1993.; Nyiri Istvánné: Olvasás munkafüzet a Hétszínvarázs olvasókönyvhöz. Celldömölk, 1993.
 A munkafüzetek és a tankönyvek több közmondást tartalmaznak. A könyvek feladatípusai, amelyekben megjelennek közmondások, rendkívül változatosak.

A burgenlandi kérdés 1919–1923

Kelet-Közép-Európa határai gyökeresen megváltoztak az első világháború után.

A soknemzetiségű Habsburg Birodalom új nemzetállamokra való felosztása a határok körüli nézeteltérésekhez vezetett, és a terület nemzetiségi problémái sem tűntek el. A vita leginkább Magyarország és a Monarchia utódállamai között folyt, de a Monarchia két fő része, Ausztria és Magyarország között is viszály születtett a két ország közötti határról. Az 1920-as évek elején keletkezett vita az Ausztria és Magyarország között húzódó határról, vagyis a burgenlandi kérdés, a világháborúból, vagy pontosabban: a világháborút követő békeszerződésből következő nézeteltérések része volt.

A nyugat-magyarországi (burgenlandi) kérdés akkor született, amikor a szövetségesek az Ausztriát érintő Saint Germain-i békeszerződésben úgy döntöttek, hogy Nyugat-Magyarországot, azaz a későbbi Burgenlandot, a magyaroknak át kell engedniük Ausztriának. A döntést megismételték a trianoni békeszerződésben, amit a szövetségesek és Magyarország 1920. június 4-én írtak alá. Azonban mégsem történt minden a szövetségesek által írt forgatókönyv szerint, mert Magyarország nem egyezett bele Nyugat-Magyarország átengedésébe a békeszerződésben megszabottak szerint.

A Dunától délre fekvő terület ma Ausztria legkeletibb és legfiatalabb tartománya Burgenland néven, egy hosszú és keskeny földterület Ausztria és Magyarország hatá-

rán. Tulajdonosai egymást váltották, míg nem 1043-ban Magyarország vette birtokba a területet. 1491-ben „Burgenland” a Habsburgok örökös tartománya lett, s ezt a helyzetét 1647-ig őrizte, amikor is III. Ferdinánd császár Magyarországnak engedte át. 1835 után az Ausztria és Magyarország közötti határ stabil volt egészen a világháborút követő békeszerződésekig, és a határkérdés sem tűnt problémának a háború végéig. A Monarchia idején Magyarország nyugati megyéi és Ausztria között szoros kapcsolat volt. A határ nem jelentett akadályt a gazdasági kapcsolatok szempontjából sem: Bécsújhelyen például nyugat-magyarországi munkások dolgoztak. Másfelől a terület német nyelvű lakossága a magyarosítási politika mellett tevékenykedett, és bár megjelennek a „Bur-